

I SKYRIUS

Turino vaikystė

Hadoras Auksagalvis valdė edainus ir gerai sutarė su eldarais. Iki pat savo dienų pabaigos jis tarnavo Finngolfinui, kuris skyrė jam daug žemių toje Hitlumo dalyje, kurią vadino Dor-Lominu. Jo duktė Gloredele ištekėjo už Haldiro, Bretilio žmonių valdovo Halmiro sūnaus; per tą pačią puotą jo sūnus Galdoras Aukštasis vedė Harete, Halmiro dukterį.

Galdorui ir Haretei gimė du sūnūs – Hurinas ir Huoras. Hurinas buvo trejais metais vyresnis, tačiau ūgiu žemesnis už kitus šeimos vyrus; šiuo atžvilgiu jis atsigimė į savo motinos giminę, tačiau daugiau viskuo buvo kaip Hadoras, jo senelis, stiprus kūnu ir ugningas dvasia. Ši kaitra jame niekada nerimo, Hurinas garsėjo didžiai stipria valia. Iš visų šiaurės žmonių jis daugiausia išmanė apie noldorų reikalus. Jo brolis Huoras buvo aukštas, aukštesnis už visus edainus, išskyrus tik jo paties sūnų Tuorą, ir eiklus bėgikas; tačiau jei lenktyniauti reikėdavo ilgai ir sunkiai, Hurinas namus pasiekdavo pirmas,

nes jis vienodai greitai bėgo tiek pradžioje, tiek pabaigoje. Broliai be galo vienas kitą mylėjo ir jaunystėje beveik visada būdavo kartu.

Hurinas vedė Morveną, dukterį Baragundo, sūnaus Bregolaso iš Beoro giminės; tad ji buvo giminė su Berenu Vienarankiu. Morvena buvo tamsių plaukų, aukšta, šviesaus žvilgsnio ir dailaus veido, tad žmonės ją vadino Eledvene, Elfų Gražuole; tačiau ji buvo išdidi ir gana griežto būdo. Beoro giminės vargai slėgė jai širdį, nes iš Dortoniono į Dor-Lominą po Bragolacho ji atvyko kaip tremtinė.

Vyriausias Hurino ir Morvenos vaikas gavo Turino vardą; jis gimė tais metais, kai Berenas atkeliavo į Doriatą ir sutiko Luti-jeną Tinuvieľę, Tingolo dukterį. Morvena Hurinui pagimdė ir dukterį, jai davė Urvenos vardą; tačiau visi, kurie ją pažinojo per jos trumpą gyvenimą, vadino ją Lalaite, kitaip Kvatokle.

Huoras vedė Rianą, Morvenos pusseserę; ši buvo duktė Belegundo, Bregolaso sūnaus. Rūstus buvo likimas, lėmęs jai gimti tokiu laiku, nes ji buvo švelnios širdies ir nemėgo nei medžioklės, nei karo. Didžiausią džiaugsmą jai teikdavo medžiai ir pievų gėlės, ji daug dainuodavo ir pati kurdavo dainas. Nuo Rianos vestuvių su Huoru tebuvo praėję du mėnesiai, kai jis su broliu iškeliavo į Nirnaitą Arnoediadą, ir daugiau ji niekada jo nebematė.

Tačiau grįžkime prie Hurino ir Huoro jaunystėje. Pasakojama, kad pagal to meto šiaurės žmonių papročius Galdoro sūnūs kurį laiką gyveno Bretilyje kaip savo dėdės Haldiro įsūniai. Jie dažnai drauge su Bretilio vyrais traukdavo kautis su orkais, kurie tuo metu buvo įnikę puldinėti šiaurinius jų žemių pakraščius. Hurinas, nors teturėdamas septyniolika metų, buvo stiprus, o jaunesnysis Huoras ūgiu jau prilygo suaugusiems tos genties vyrams.

Kartą Hurinas ir Huoras iškeliaavo su žvalgų būriu, tačiau pateko į orkų pasalą; būrys išsiblaškę, brolius priešai persekiojo iki Britiacho brastos. Čia juos būtų sučiupę ar nužudę, jeigu ne Ulmo galia, dar tebeviešpatavusi Siriono vilnyse. Kalbama, esą nuo upės pakilo rūkas ir paslėpė juos nuo persekiotojų, tad broliai paspruko per Britiachą į Dimbarą. Ten jie klajojo, didžiai vargdami, tarp kalvų prie stačių Krisaigrimo sienų, kol galutinai pasimetė toje apgaulingoje žemėje ir nebenumanė, kur kelias pirmyn, o kur atgal. Tuo metu juos aptiko Torondoras ir pasiuntė du erelius jiems į pagalbą; ereliai pakėlė brolius ir pernešė per Apjuosiančiuosius kalnus į slaptą Tumladeno slėnį, į niekam nežinomą Gondolino miestą, kurio dar nebuvo matęs joks žmogus.

Ten karalius Turgonas, išgirdęs apie brolių kilmę, priėmė juos maloniai; juk Hadoras buvo elfų draugas, juo labiau kad ir Ulmas patarė Turgonui gražiai sutikti tos giminės sūnus, nes tie žmonės suteiksia jam pagalbą sunkią valandą. Hurinas ir Huoras svečiavosi karaliaus namuose vos ne metus. Pasakojama, kad per tą laiką Hurinas, buvęs smalsus ir guvus, perprato daug elfų išminties, taip pat ši bei tą sužinojo apie karaliaus tikslus ir sumanymus. Turgonas labai pamėgo Galdoro sūnus ir nuolat su jais šnekučiuodavosi; norėjo laikyti juos Gondoline iš meilės, ne tik dėl savo įstatymo, kad joks svetimšalis, elfas ar žmogus, radęs kelią į Slaptąją karalystę ar pamatęs miestą, negali iš čia išvykti, kol karalius nenuspręs atverti savo šalies sienas ir slaptoji tauta galės pasirodyti.

Bet Hurinas ir Huoras troško grįžti pas savo tautą ir drauge su visais kęsti juos ištikusius karą ir sielvartą. Todėl Hurinas tarė Turgonui:

– Viešpatie, esame tik mirtingi žmonės, kitokie nei eldarai. Šie gali ištvirti ilgus metus, laukdami mūsų su priešais kurią dieną tolimoje ateityje; tačiau mums skirtas laikas trumpas, mūsų viltys ir jėgos greitai vysta. Be to, mes neradome kelio

į Gondoliną, iš tiesų visiškai nežinome, kur stovi šitas miestas, – juk mus, persigandusius ir priblokštus, malonės užtemdytomis akimis, atnešė pakėlę aukštai į orą.

Turgonas išklausė ir prabilo:

– Kaip atvykote, taip turite ir išvykti, jei Torondoras leis. Liūdžiu skirdamasis su jumis; tačiau neilgai trukus, eldarų skaičiavimu, galime vėl susitikti.

Bet Maiglinas, karaliaus sūnėnas, labai įtakingas asmuo Gondoline, visiškai nesikrimto, kad jie išvyksta, nes pavydėjo jiems karaliaus palankumo ir nemėgo nė vieno iš žmonių giminės. Jis tarė Hurinui:

– Karaliaus malonė didesnė, negu jums atrodo, ir kai kas galbūt stebėtis, kodėl griežtas įstatymas paminamas dėl dviejų atėjūnų – netikėlių žmonių. Būtų saugiau, jeigu jie neturėtų kito kelio, tik tarnauti mums čia iki gyvenimo pabaigos.

– Karaliaus malonė iš tiesų didi, – atsiliepė Hurinas, – bet jeigu mūsų žodžio nepakanka, tuomet duosime tau priesaiką.

Ir broliai prisiekė niekada neatskleisti Turgono sumanymų ir laikyti paslapyje visa, ką matė jo karalystėje. Tada atsisveikino, nakties tamsoje atskridę ereliai juos pakėlė ir nunešė, o dar prieš aušrą nuleido ant žemės Dor-Lomine. Gentainiai be galo nudžiugo, juos išvydę, nes žygūnai iš Bretilio buvo parnešę, kad jie pražuvo. Tačiau broliai net ir tėvui neprasitarė, kur jiems teko būti, tepasakė, kad tyruose juos išgelbėjo ereliai, kurie parnešė namo. Bet Galdoras tarė:

– Ar visus metus gyvenote tyruose? O gal ereliai priglaudė jus savo lizduose? Bet juk turėjote valgio ir puikių apdarų, grįžtate kaip kokie jauni karalaičiai, o ne miškuose paklydę valkatos.

– Tėve, tegu pakaks, kad grįžome, – pasakė Hurinas, – nes tai buvo mums leista tik davus tylos priesaiką. Ta priesaika mus ir saisto.

Galdoras liovėsi klausinėjęs, tačiau ir jis, ir daugelis kitų nuspėjo tiesą: ir priesaika, ir ereliai rodo, kad čia neapsieita be Turgono, galvojo žmonės.

Dienos slinko, ir Morgoto baimės šešėlis vis augo. Bet keturi šimtai šešiasdešimt devintaisiais metais nuo noldorų sugrįžimo į Viduržemį elfams ir žmonėms sužibo viltis. Mat pasklido gandas apie Bereno ir Lutijenos žygdarbius, apie tai, kaip jie užtraukė gėdą Morgotui stačiai jo paties soste, Angbande; kai kas sakė, esą Berenas ir Lutijena tebėra gyvi arba sugrįžę iš mirusiųjų. Negana to, tais metais buvo baigti didieji Maidroso pasirengimai, eldarai ir edainai vėl kaupė jėgas, tad pavyko pristabdyti Morgotą ir išvyti orkus iš Beleriano. Tuomet kai kas prabilo apie artėjančias pergales, apie būtinumą atsisteisti už Bragolacho mūšį, apie tai, kad Maidrosas privalėtų vesti jungtinus būrius, užspeisti Morgotą į požemius ir užversti įėjimą į Angbandą.

Tačiau išmintingesnieji tebedvejojo baimindamiesi, kad Maidrosas per anksti atskleidė savo augančią stiprybę ir Morgotui pakaks laiko pasiruošti. „Angbande visada rasis kokia nauja, žmonių ir elfų nenuspėjama piktadarystė“, – kalbėjo jie. Ir tų metų rudenį, patvirtindamas jų žodžius, iš šiaurės švininiu dangumi atūžė pragaištingas vėjas. Jį pavadino Piktuoju Gūsiu, nes nešė užkratą: šiaurės žemėse, besiribojančiose su Anfauglitu, daugelis tą rudenį apsirgo ir mirė, diduma mirusiųjų buvo žmonių šeimų vaikai ir jaunuoliai.

Tais metais Hurino sūnus Turinas tebuvo penkerių, o jo seseriai Urvenai pavasarį sukako treji. Kai Urvena bėgiodavo po pievas, jos plaukai geltonuodavo lyg lelijos žolėje, juokas aidėdavo tarsi čiurlenimas to sraunaus upeliuko, kuris linksmi gurgėjo nuo kalnų šalia jos tėvo namo. Upelį vadino Nen Lalaitu, ir visi namiškiai tuo pačiu vardu šaukdavo mergaitę, o jų širdys džiaugėsi regint ją šalia.

Tačiau Turiną visi mylėjo mažiau. Jo plaukai buvo tamsūs kaip ir motinos; atrodė panašus į motiną ir būdu – ne itin linksmas, mažakalbis, nors kalbėti išmoko anksti ir visad atrodė vyresnis negu iš tikrųjų. Turinas ilgai prisimindavo skriaudą ar patyčias; turėjo ir tėvo ugnies, kartais būdavo ūmus ir smarkus. Bet greitai pasiduodavo gailesčiui, dėl kokio gyvo padaro kančios ar skausmo neretai pravirkdavo; tuo taip pat panėšėjo į tėvą, nes Morvena buvo rūsti ir sau, ir kitiems. Motiną Turinas mylėjo, nes ji su juo kalbėjo aiškiai ir suprantamai, o tėvą matydavo mažai, nes šis dažnai ir ilgam išvykdavo su Fingono būriu, saugančiu Hitlumo sienas rytuose; kai tėvas grįždavo, jo greitakalbė, pilna keistų žodžių, sąmojų ir užuominų, Turiną trikdė, jis imdavo varžytis. Tokiu metu visą širdies šilumą jis skirdavo seseriai Lalaitei; bet žaisdavo su ja retai, labiau mėgo nepastebimai ją saugoti, žiūrėti į ją pievoje ar po medžiais, dainuojančią dainas, edainų vaikų sudėtas senovėje, kai elfų kalba dar buvo gyva jų lūpose.

– Graži mūsų Lalaitė nelyg elfų vaikutis, – kartą tarė Hurinas Morvenai, – tik trumpesnio amžiaus, deja! Bet gal net dar dailesnė, o gal ir brangesnė.

Turinas, šitai išgirdęs, susimąstė, bet negalėjo šių žodžių suprasti. Niekada nebuvo matęs elfų vaikų. Jo tėvo žemėse tuo metu negyveno nė vienas eldaras, o juos regėti jam teko tik vieną sykį, kai karalius Fingonas su daugybe didžiūnų kirto Dor-Lominą ir jojo per baltą, sidabru tviskantį Nen Lalaito tiltą.

Tačiau tėvo žodžiai pasitvirtino, dar nesibaigus metams. Iki Dor-Lomino atsklido Piktasis Gūsis, Turinas susirgo ir ilgai gulėjo apimtas karštligės, kamuojamas sunkių sapnų. Kai pasveiko – nes tokia buvo lemtis ir jame glūdinti gyvybės jėga, – Turinas pasiteiravo apie Lalaitę. Auklė atsakė:

– Hurino sūnau, niekada daugiau neminėk Lalaitės; tačiau apie savo seserį Urveną privalai klausti motinos.

Kai Morvena atėjo pas jį, Turinas jai tarė:

– Jau nebesergu ir noriu pamatyti Urveną; kodėl negaliu vadinti jos Lalaite?

– Todėl, kad Urvena mirė, ir šiuose namuose juokas nutilo, – atsakė Morvena. – Tačiau tu, Morvenos sūnau, esi gyvas; gyvas ir priešas, šitai mums padaręs.

Ji nesistengė guosti nei savęs, nei Turino, sielvartą priėmė tylia ir šalta širdimi. Hurinas gedėjo atvirai; paėmęs arfą, norėjo savo aimanas sudėti į dainą, tačiau nepajėgė, tad sulaužė arfą; išėjęs laukan, iškėlė ranką į šiaurę ir sušuko:

– Viduržemio niekintojau, kad galėčiau sutikti tave akis į akį ir išniekinti taip, kaip mano valdovas Fingolfinas!

Naktį, likęs vienas, Turinas graudžiai verkdamas, tačiau prie Morvenos niekada daugiau neminėjo sesers vardo. Tuo metu jis turėjo vienintelį draugą, kuriam pasakodavo apie savo sielvartą ir tuštumą namuose. Tas draugas buvo vardu Sadoras, Hurino tarnas, luošas ir menkas žmogelis. Kadaisė jis kirsdavo medžius girioje, ir kartą, nevykusiai užsimojęs ar nesuvaldęs kirvio, nusikirto sau pėdą; sužalotoji koja sunyko, todėl Turinas šaukdavo jį Labadalu, arba Šokliu, bet Sadoras dėl tokio vardo nepykdamas, nes taip sugalvota buvo ne iš paniekos, o iš gailėsčio. Sadoras dirbdavo ūkyje, gamindavo ar taisydavo menkaverčius namuose reikalingus daiktus, nes mokėjo medžio darbų. Jei ko prireikdavo, Turinas, tausodamas Sadoro koją, atnešdavo; retkarčiais, niekam nematant, nutverdavo kokį įrankį ar medienos gabalą, kuris, jo nuomone, galėjo praversti draugui, ir paslapčia nešdavo Sadorui. Šis nusišypsodavo, bet paragindavo gražinti dovanas; „Duok negailėdamas, bet tik tai, kas tavo“, – sakydavo jis. Kaip įmanydamas stengėsi atsidėkoti už malonų vaiko elgesį ir droždavo jam žmonių ir žvėrių statulėles; bet labiausiai Turinui patikdavo Sadoro pasakojimai, nes Bragolacho laikais Sadoras buvo dar jaunas ir dabar mėgo

šnekėti apie tas trumpas dienas iki savo nelaimės, kol tebegyveno kaip tikras sveikas vyras.

– Sako, tai buvo didis mūšis, Hurino sūnau. Mane pašaukė iš darbų miške, nes tais metais labai reikėjo žmonių. Bet Bragolache nebuvo, gal ten būčiau garbingiau tapęs luošu. Atvykome tenai per vėlai, mums liko tik pargabenti senojo pono Hadoro kūną, jis krito gindamas karalių Fingolfiną. Pas-kui tapau kariu, daug metų praleidau Eitel Sirione, didžiojoje elfų karalių tvirtovėje. Bent dabar taip atrodo, juk vėlesniais nykais metais mažai nutiko ypatingesnių dalykų. Buvau Eitel Sirione, kai Juodasis Karalius jį užpuolė, ir Galdoras, tavo tėvo tėvas, ten vadovavo karaliaus vardu. Per tą puolimą jį nužudė; regėjau, kaip tavo tėvas perėmė ir valdžią, ir vadovavimą, nors tik visai neseniai buvo pritapęs prie vyrų. Žmonės pasakojo, kad jo sieloje nuolat liepsnojanti ugnis kaitino rankoje laikomą kalaviją. Sekdami jam iš paskos, išvijome orkus į dykumą, ir nuo tos dienos iki šiol jie nedrįsta net pasirodyti. Deja! Mūsų troškimą patenkinau, nes pakankamai mačiau pralieto kraujo ir žaizdų, ir mane išleido atgal į mišką, kurio labai ilgėjausi. Bet ten patyriau nelaimę; gali būti, kad žmogus sprukdamas nuo savo baimės tik trumpesniu keliu skuba jos pasitikti.

Šitaip Sadoras kalbėdavo su Turinu, kai šis paaugo; Turinas jau užduodavo daug klausimų, į kuriuos Sadoras sunkiai rasdavo ką atsakyti, todėl pats sau galvodavo, kad lavinimo turėtų imtis artimesni giminaičiai. Vieną dieną Turinas jam tarė:

– Ar Lalaitė iš tiesų buvo panaši į elfų vaikutį, kaip sakė tėvas? Ir ką jis turėjo galvoje sakydamas, kad ji trumpesnio amžiaus?

– Labai panaši, – atsakė Sadoras, – nes ankstyvais metais žmonių ir elfų vaikai atrodo labai panašūs. Bet žmonių vaikai auga sparčiau, ir jų jaunystė greitai prabėga; toks jau mūsų likimas.

Turinas vėl klausė:

– Kas yra likimas?

– Na, apie žmonių likimą turėtum klausti išmintingesnių už Labadalą. Tačiau visiems akivaizdu, kad mes greitai nuvargstame ir mirštame, o dėl nelaimių daugelis pasitinka mirtį dar anksčiau. Užtat elfai nenuvargsta, jie nemiršta, nebent būtų labai sunkiai sužeisti. Tokias žaizdas ir ligas, nuo kurių žmonės žūva, elfams galima išgydyti. Kai kas sako, kad jie sugrįžta net ir tada, kai jų kūnai būna visiškai sudarkyti. Mums yra kitaip.

– Vadinas, Lalaitė negriš? – paklausė Turinas. – Kur ji išėjo?

– Negriš, – tarė Sadoras. – Tačiau kur ji išėjo, nežino joks žmogus. Bent jau aš nežinau.

– Ar taip buvo visados? O gal turime kentėti dėl Blogojo karaliaus prakeikimo, gal toks likimas kažkieno siūstas, kaip Piktasis Gūsis?

– Nežinau. Už mūsų – aklina tamsa, iš ten mus pasiekia vos kelios saktės. Galbūt mūsų tėvų tėvai galėjo ką nors pasakyti, bet nepasakė. Pamišti net jų vardai. Kalnai skiria mus nuo to gyvenimo, kurį jie ten paliko, bėgdami nuo nežinia ko.

– Ar jie bijojo? – paklausė Turinas.

– Galbūt, – atsakė Sadoras. – Gal bėgome nuo Tamsos, bet atkeliavę ją radome jau čia, o toliau nebėra kur bėgti, tik į jūrą.

– Mes daugiau nebebijome, – tarė Turinas, – bent jau ne visi. Mano tėvas nebijo, ir aš nebijosiu; o jei ir bijosiu, tai neparodysiu, kaip mano motina.

Tuomet Sadorui pasirodė, kad Turino žvilgsnis jau nevaiškiškas, ir jis pagalvojo: „Guviam protui sielvartas – tarsi galastuvas.“ Bet garsiai pasakė:

– Hurino ir Morvenos sūnau, Labadalui sunku nuspėti, kaip elgsis tavoji širdis; bet retai ir tik nedaugeliui tu atskleisi, kas joje yra iš tiesų.

Tai išgirdęs, Turinas atsiliepė:

– Tikriausiai geriau nekalbėti apie tai, ko geidi, jei negali to turėti. Bet aš, Labadalai, norėčiau būti vienas iš eldarų. Tada Lalaitė galbūt sugrįžtų, ir aš jos sulaukčiau, net jeigu jos ilgai nebūtų. Kai tik būsiu tinkamas, eisiu kariu pas elfų karalių, kaip tu, Labadalai.

– Iš jų galima daug sužinoti, – tarė Sadoras atsidusdamas. – Jie puikūs ir nuostabūs, turi galią patraukti žmonių širdis. Vis dėlto kartais svarstau, ar nebūtų buvę geriau, jeigu niekada nebūtume jų sutikę ir gyventume kukliau. Juk jų išmintis šaknimis siekia senovę, jie išdidūs ir ištveringi. Jų šviesoje mes nublinkstame arba degame per smarkia liepsna, ir mūsų likimas slegia mus sunkiau.

– Bet mano tėvas juos myli, – nesutiko Turinas, – be jų gyventi jam nėra smagu. Jis sako, kad iš elfų išmokome beveik visa, ką žinome, ir tapome kilnesni; dar tėvas sako, kad neseniai per kalnus atsikraustę žmonės ne ką geresni už orkus.

– Tai tiesa, – pritarė Sadoras, – bent jau kalbant apie kai kuriuos iš mūsų. Tačiau kopti aukštyrų reiškia vargą ir kančią, o iš aukštybių lengva kristi labai žemai.

Turinui tada buvo beveik aštuoneri metai; slinko tų nepamirštamų metų gvairono mėnuo, kaip skaičiavo edainai. Tarp vyresniųjų jau sklido gandai apie didį ginklų ruošimą, nors Turinas apie tai nieko negirdėjo; tačiau jis pastebėjo, kad tėvas dažnai įdėmiai pažvelgia į jį – taip žmogus žiūri į ką brangaus, su kuo teks skirtis.

Hurinas, pažindamas Morvenos drąsą, būdamas tikras, kad ji niekada neplepa per daug, dabar dažnai kalbėdavo su ja apie elfų karalių sumanymus ir apie tai, kas galėtų nutikti, jeigu jie pasisektų ar žlugtų. Hurino širdis viltingai spurdėjo, jis visiškai nesibaimino dėl mūšio baigties, nes buvo tikras, kad